अध्याय ४२ वा.

श्रीगणेशाय नमः। श्रीसरस्वत्यै नमः। श्रीगुरुभ्यो नमः।

श्रीकुलदेवतायै नमः। श्रीसीतारामचंद्राभ्यां नमः।

॥ श्रीसद्गुरूसाईनाथाय नमः ॥

ॐ नमोजी सद्गुरू दातारा। श्री गोदातट विहारा॥
ब्रह्ममूर्ते कौपीनांबरा। संतवरा नमो तुज॥ १ ॥
दावी भवनदी उतरूं। दीना दे निजपदीं अवसरूं॥
तोहा भक्तकाज कल्पतरू। संतावतारू साईचा॥ २ ॥
गताध्यायीं जाहलें कथन। गोड कथा नवल विंदान॥
साई छबीचें जलनिमज्जन। टळूनि रक्षण झालें कसें॥ ३ ॥
तैसीच एका भक्ताची कामना। साईनीं पुरविली येऊनि स्वप्ना॥
लाविलें तया ज्ञानेश्वरी वाचना। देऊनि अनुज्ञा विस्पष्ट॥ ४ ॥
सारांश गुरुकृपा उजियेडें। फिटे भवभयाचें सांकडें॥
निश्रेयस मार्गद्वार उघडे। असुख रोकडें सुख होय॥ ५ ॥
नित्य स्मरतां सद्गुरूचरण। विरे विघ्नांचें विघ्नपण॥
मरणासीही येईल मरण। पडे विस्मरण भवदुःखा॥ ६ ॥
म्हणोनि या समर्थाची कथा। श्रोतां परिसिजे अपुलाल्या हिता॥
जयाचिया श्रवणें तत्वता। अति पावनता लाधेल॥ ७ ॥

आतां ये अध्यायीं आपण। करूं या साईस्वभाव निरूपण ॥
कैसें मनाचें तीव्रपण। अथवा मवाळपण तयांचे ॥ ८ ॥

एकदां तात्याबा नूलकरांचे। स्नेही डॉक्टर पंडित नांवाचे ॥
घ्यावया दर्शन साईबाबांचें। आले एकदांचे शिर्डींत ॥ ९ ॥

पाऊल ठेवितां शिरडींत। आरंभीं गेले मशिदींत ॥
करुनि बाबांसी प्रणिपात। बैसले निवांत क्षणभरी ॥ १० ॥

बाबा मग वदती तयातें। जाई दादा भटाच्या येथें ॥
'जा असे जा' म्हणून हातें। लाविती मार्गातें तयास ॥ ११ ॥

[illegible] दादाकडे गेले। दादांनीं योग्य स्वागत केलें ॥
मग दादा बाबांचे पूजेस निघाले। येतां का विचारिलें [illegible]यांसीं ॥१२॥

[illegible] दादा समवेत गेले। दादांनीं बाबांचें पूजन केलें ॥
कोणीही न तोंवर लावाया धजले। गंधाचे टिळे बाबांस ॥ १३ ॥

कोणी कसाही येवो भक्त। कपाळीं गंध लावूं न देत ॥
मात्र म्हाळसापति गळ्यासीं फांसीत। इतर ते लावीत पायातें ॥१४॥

परी हे [illegible] भोळे भाविक। दादांची तबकडी केली हस्तक ॥
धरुनियां श्री साईचें मस्तक। रेखिला सुरेख त्रिपुंड्र ॥ १५ ॥

पाहूनि हें [illegible]यांचें साहस। दादांचे मनीं धासधूस ॥
चढतील बाबा परम कोपास। काय हें धाडस [illegible] ॥ १६ ॥

ऐसें अघडतें जरी घडलें। बाबा एकही न अक्षर वदले ॥
किंबहुना वृत्तीनें प्रसन्न दिसले। मुळीं न कोपले [illegible]वर ॥ १७ ॥
असो ती वेळ जाऊं दिली। दादाचे मनीं रुख रुख राहिली ॥
मग तेच दिनीं सायंकाळीं। बाबांस विचारली ती गोष्ट ॥ १८ ॥

आम्हीं गंधाचा उलासा टिळा। लावूं जातां अपुलिया निढळा ॥
स्पर्श करूं द्या ना कपाळा। आणि हें सकाळा काय घडलें ॥ १९ ॥

*• अध्याय ११ पान १८२ पहा - ओवी ७९ (पुनर्मुद्रण)

अमुचा टिळ्याचा कंटाळा । [struck-through] त्रिपुंड्राचा जिव्हाळा ।
हा काय नवलाचा सोहळा । बसेना ताळा सुसंगत ॥ २० ॥

तंव सस्मित वदन प्रीती । साई दादांलागी वदती ॥
परिसावी ती मधुर उक्ती । सादर चित्तीं सकळिकीं ॥ २१ ॥

दादा तयाचा गुरु ब्राह्मण । मी जातीचा मुसलमान ॥
तरी मी तोच ऐसें मानून । केलें गुरुपूजन तयानें ॥ २२ ॥

आपण मोठे पवित्र ब्राह्मण । हा जातीचा अपवित्र यवन ॥
कैसें करूं याचें पूजन । ऐसें न तन्मन शंकलें ॥ २३ ॥

ऐसें मज त्यानें फसविलें । तेथें माझे उपाय हरले ॥
नको म्हणणें राहून गेलें । आधीन केलें मज तेणें ॥ २४ ॥

ऐसें जरी उत्तर परिसिलें । वाटलें केवळ विनोदें भरलें ॥
परी तयांतील इंगित कळलें । माघारा परतले जैं दादा ॥ २५ ॥

ही बाबांची विसंगतता । दादांच्या फारच लागली चित्ता ॥
परी [struck-through]सवें वार्ता करितां । कळली सुसंगतता तात्काळ ॥ २६ ॥

धोपेश्वरीचे रघुनाथ सिद्ध । काका पुराणिक नामें प्रसिद्ध ॥
दाते तयांचे पदीं सन्नद्ध । ऋणानुबंध शिष्यत्वें ॥ २७ ॥

[struck-through]त्यांनीं घातला काकांचा ठाव । तैसाच तयांस आला अनुभव ॥
जया मनीं जैसा भाव । भक्ति प्रभावही तैसाच ॥ २८ ॥

आतां चित्त करूनि समाहित । परिसिलें आतांपर्यंत आचरित ॥
तैसेंच बाबांचें देहोत्सर्ग चरित । तेंही सुचित्त अवधारा ॥ २९ ॥

धन्य धन्य शिरडीचे लोक । जयां बाबांचें सहवास सुख ॥
अर्ध शतकाहुनीही अधिक । अति सुखकारक जाहलें ॥ ३० ॥

* श्रीरघुनाथ महाराज उर्फ काका पुराणीक - धोपेश्वर

शके अठराशें चाळिसांत । दक्षिणायन प्रथम मासांत ॥
विजया दशमी शुक्लपक्षांत । दिवसा देहांत* बाबांचा ॥ ३१ ॥

नऊ तारिख मुसलमानी । कत्तलची रात्र तया दिनीं ॥
तिसरे प्रहरीं साई नाथांनीं । केली निर्याणीं तयारी ॥ ३२ ॥

बुद्धाची तैं बुद्ध जयंती । साईची तैं पुण्यतिथी ॥
देवादिकांची जी जयंती । तीच पुण्यतिथी संतांची ॥ ३३ ॥

साडे बाराचा घंटा पडला । दशमीचा काळ संपूर्ण झाला ॥
एकादशी आली उदयाला । निर्याण काळा एकादशी ॥ ३४ ॥

सूर्योदयाची उदयतिथी । तीच दसऱ्याची तिथी मानिती ॥
म्हणोन विजया दशमी धरिती । उत्सव करिती ते दिनीं ॥ ३५ ॥

मंगळवार कत्तलची रात । ऐसा तो दिवस अति विख्यात ॥
म्हणवूती ते दिनीं साई महंत । ज्योतींत ज्योत मिळविती ॥ ३६ ॥

वंगदेशींचा प्रसिद्ध सण । दुर्गापूजा समाप्ति दिन ॥
तो हा उत्तर हिंदुस्थानामधून । उत्सव दिन सकळांचा ॥ ३७ ॥

शके अठराशें आडतिसीं । विजया दशमीचेच दिवशीं ॥
सायंकाळीं प्रदोष समयासीं । भविष्यासीं सूचविलें ॥ ३८ ॥

कैसें ती कथितों अपूर्व लीला । होईल विस्मय श्रोतियांला ॥
समर्थ साईच्या अकळ कळा । तेणें सकळां कळतील ॥ ३९ ॥

इसवीसन एकूणीससें सोळा । सण दसरा सिलिंगण वेळा ॥
फेरी परततां सायंकाळा । लीला अद्भूत वर्तली ॥ ४० ॥

---

* या संबंधानें श्रीसाईबाबांचे भक्त कै० वा० रा. रा. रघुनाथ रावजी तेंडुलकर यांचे उद्गार. याच अंकांतील स्फूट विषयांत पहावे.

नभप्रदेशीं मेघ गडगडे । अवचित विद्युल्लता कडकडे ॥
तेवी जमदग्नी स्वरूप रोकडें । प्रगट केलें बाबांनीं ॥ ४१ ॥

सोडोनि शिरींचा सुडका । काढूनि कफनी तडका फडका ॥
फेडूनि कौपीन लंगोटा । केला भडका धुनींत ॥ ४२ ॥

आधींच तो अग्नी सोज्वळ । साह्य होतां आहुती प्रबळ ॥
उसळला शिखांचा कल्लोळ । भक्तांस घोळ पडियेला ॥ ४३ ॥

हें सर्व घडलें अवचितीं । नकळे काय बाबांचे चित्तीं ॥
शिलिंगण काळींची तीवृत्ति । महत्भीतिप्रद होती ॥ ४४ ॥

अग्नीनें पसरिलें निज तेज । त्याहून बाबा दिसले सतेज ॥
झांकोळले नयन सहज । पराङ्मुख जन झाले ॥ ४५ ॥

संत हस्तींचें हें अवदान । सेवूनि प्रसन्न अग्नीनारायण ॥
दिगंबर बनले ते जामदग्न्य । धन्य नयन देखत्यांचे ॥ ४६ ॥

त्वेषें टवकारिले नयन । क्रोधें झाले आरक्त-नयन ॥
म्हणती करारे आतां निदान । मी मुसलमान कीं हिंदू ॥ ४७ ॥

गर्जोनि बाबा वदती पहा जी । मी हिंदू कीं यवन आजी ॥
निर्धारा यथेच्छ मना माजी । आशंका घ्याजी फेडूनियां ॥ ४८ ॥

देखावा हा:अवलोकून । मंडळी झाली कंपायमान ॥
होईल कैसें शांतवन । नित्यचिंतनचाललें ॥ ४९ ॥

भागोजी शिंदा महाव्याधिष्ट । परि बाबांचा भक्त श्रेष्ठ ॥
धीर केला आला निकट । नेसवी लंगोट बाबांशी ॥ ५० ॥

म्हणे बाबा हें काय चिन्ह । आज शिलिंगण दसऱ्याचा सण ॥
म्हणती माझें हेंच शिलिंगण । हाणिती सणसण सटक्यानें ॥ ५१ ॥

ऐणें परी धुनीपाशीं । उभे बाबा दिगंबरवेशी ॥
चावडी होती ते दिवशीं । घडते कैशी हे चिंता ॥ ५२ ॥

नवाची चावडी दहा झाले । परी बाबा नाहीं स्थिरावले ॥
लोक जागजागीं तटस्थ ठेले । टकमक उगले पाहती ॥ ५३ ॥

होतां होतां झाले अकरा । बावाही तेव्हां निवळले जरा ॥
नेसोनियां लंगोटा कोरा । कफनी पेहराव मग केला ॥ ५४ ॥

चावडीची घंटा झाली । मंडळी होती तटस्थ बैसली ॥
पालखी फुलांनीं शृंगारली । अंगणीं आणिली आज्ञेनें ॥ ५५ ॥

रजतदंडपताका चवरी । छत्रध्वजादि राजोपचारीं ॥
श्रृंगारिलीसे मिरवणूक स्वारी । निघे बाहेरी एकांतरा ॥ ५६ ॥

झाला एकचि महागजर । साईनाथांचा जयजयकार ॥
काय वर्णावा तो गिरागजर । आनंदापूर लोटला ॥ ५७ ॥

मग शोधूनि शुभ्र धडका । बाबा डोक्यास गुंडीती फडका ॥
घेती चिलिमतमाखू सटका । जणूं तोच नेटका सुमुहूर्त ॥ ५८ ॥

कोणी छत्री कोणी चवरी । कोणी तीं मोरचेलें साजिरीं ॥
कोणी गरुडटके अबदागिरी । घेती निज करीं वेत्रदंड ॥ ५९ ॥

एणे परी करूनिया मीस । बाबांनीं सुचविलें सर्वत्रांस ॥
भवसागर सीमोल्लंघनास । दसराच एक सुमुहूर्त ॥ ६० ॥

तदनंतर एकचि दसरा । बाबांनीं दाखविला शिरडींकरां ॥
पुढीलचि दसरा सुमुहूर्त बरा । देहधरार्पण केला कीं ॥ ६१ ॥

हें न केवळ सूचविलें । स्वयें अनुभवा आणून दाविलें ॥
निज देह शुद्ध वस्त्र वाहिलें । योगाग्नींत हविलें येच दीनीं ॥ ६२ ॥

सन एकोणीससें अठरा । ते सालीचा तो सण दसरा ॥
तोच सुमुहूर्त केला खरा । निज परात्परा समरसले ॥ ६३ ॥

ऐसीच बाबांची आणीक प्रचिती । लिहितां लिहितां आठवली चित्तीं ॥
कीं याच विजया दशमीची तिथी । होती निश्चिती आधींच ॥ ६४ ॥

शिर्डीचे पाटील रामचंद्र दादा । झालें अति दुखणाईत एकदां ॥
जीवास सोसवती न आपदा । अति तापदायक भोक्तृत्व ॥ ६५ ॥

उपाय कांहीं बाकी न राहिला । पडेना जंव दुखण्यास आळा ॥
आला जीविताचा कंटाळा । अति कदरले पाटील ॥ ६६ ॥

होतां ऐसी मनाची स्थिती । एकें दिवशीं मध्यराती ॥
एकाएकीं बाबांची मूर्ति । त्यांचे उशागती प्रगटली ॥ ६७ ॥

तंव ते पाटील पाय धरिती । निराश होउनि बाबांस वदती ॥
कधीं येईल मज मरण निश्चिति । एवढेंच मजप्रती वदाजी ॥ ६८ ॥

आला आतां जिवाचा वीट । नाहीं मज मरणाचें संकट ॥
कधीं मज देईल तें भेट । पाहें मी वाट एवढींच ॥ ६९ ॥

तंवत्या बाबा करुणा मूर्ति । म्हणती न करी चिंता चित्तीं ॥
टळली तुझी गंडांतर भीति । किमर्थ खंती करिसीरे ॥ ७० ॥

तुजला नाहीं कांहींच भीती । तुझी हुंडी परतली पुरती ॥
परी न तात्याची धडगती । दिसे मज प्रती रामचंद्रा ॥ ७१ ॥

शके अठराशें चाळीस । दक्षिणायन आश्विनमास ॥
विजयादशमी शुक्लपक्ष । पावेल अक्षयपद तात्या ॥ ७२ ॥

परी न बोलावें तयापाशीं । हाय घेऊनि बैसेल जीवाशीं ॥
झुरणीस पडेल अहर्निशी । मरण कोणासीं आवडेना ॥ ७३ ॥

अवधी दोनच वर्षें उरलीं । तात्याची वेळा जवळ आली ॥
रामचंद्रास काळजी उद्भवली । बाबांची बोली वज्रलेप ॥ ७४ ॥

तात्यापासोन गुप्त ठेविली । बाळा शिंप्याचें कानीं घातली ॥
कोणा न कळवावी प्रार्थना केली । चिंता ती लागली उभयांतें ॥७५॥

---

*तात्या गणपत पाटील कोते

खरेंच रामचंद्र पाटील उठला । त्याचा बिछाना तेथून सुटला ॥
दिवस मोजतां मोजतां लोटला । नकळत गेला तो काळ ॥ ७६ ॥

नवल बाबांचे बोलाचा ताळा । चाळीसाचा भाद्रपद सरला ॥
मास आश्वीन डोकाऊं लागला । तात्याबा पडला पथारीवर ॥ ७७ ॥

तिकडे तात्या तापानें अजारी । इकडे बाबांस भरली शिरशिरी ॥
तात्याचा भरंवसा बाबांवरी । बाबांचा श्रीहरी रक्षिता ॥ ७८ ॥

सुटेना तात्याचा बिछाना । येववेना बाबांचे दर्शना ॥
अनिवार देहाच्या यातना । सोसवेना तयातें ॥ ७९ ॥

एक तो निजव्यथाव्यथित । बाबापाशीं लागलें चित्त ॥
नाहीं चालवत ना हालवत । दुखणेंही वाढत गेलें तें ॥ ८० ॥

इकडे बाबांचें कण्हणें कुंथणें । दिवसें दिवस वाढलें द्विगुणें ॥
हां हां म्हणतां तेंही दुखणें । अनावरपणें हटेना ॥ ८१ ॥

म्हणतां म्हणतां जवळ आला । दिवस बाबांनीं जो भाकित केला ॥
बाळा शिंप्यास घाम सूटला । तैसाच पाटिला रामचंद्रा ॥ ८२ ॥

म्हणती बाबांचे खरें होतें । ऐसेंच आतां वाटूं लागलें ॥
बरवें न कीं हें चिन्ह दिसतें । प्रमाण वाढतेंच दुखण्याचें ॥ ८३ ॥

झालें आली शुद्ध दशमी । नाडी वाहूं लागली कमी ॥
तात्या पडला मरणसंभ्रमी । आप्तेष्टश्रमी जाहले ॥ ८४ ॥

असो पुढें नवल वर्तलें । तात्यांचेंही गंडांतर टळलें ॥
तात्या राहिले बाबाच गेले । जणुं मोबदले केले कीं ॥ ८५ ॥

पहा आतां बाबांची वाणी । नांव दिधलें तात्याचें लावुनी ॥
केली तयारी निज प्रयाणीं । वेळा न चुकवुनि अणुभर ॥ ८६ ॥

नाहीं म्हणावें तरी ही सूचना । देवुनी आणिलें भविष्य निदर्शना ॥
गोष्ट घडेपर्यंतही रचना । दिसली न मना कवणाचे ॥ ८७ ॥

जन म्हणती तात्यांचें मरण । निज देहाचा बदला देऊन ॥
बाबांनीं ऐसें केलें निवारण । तयांचें विदान त्यां ठावें ॥ ८८ ॥

बाबांनीं देह ठेविल्यारातीं । अरुणोदयीं सुप्रभातीं ॥
* बाबा स्वप्नांत पंढरपुराप्रती । दृष्टांत देती गणुदासा * ॥ ८९ ॥

" मशीद पडली ढांसळोनी । अवघे शिरडीचे तेली वाणी ॥
" त्रासवूनि सोडिलें मजलागुनी । जातों तेथूनि मी आतां " ॥ ९० ॥

" म्हणोनि आलों येथवरी । फुलांहीं मज बरखळ डबरी " ॥
"इच्छा एवढी पुरी करी । चल झडकरी शिरडींत " ॥ ९१ ॥

इतुक्यांत शिरडीहून पत्र जातां । कळली बाबांची समाधिस्थता ॥
ऐकूनि गणुदास निघाले ही वार्ता । क्षण न लागतां शिरडीस ॥ ९२ ॥

सर्वें घेऊनि शिष्य परिवार । येऊनिया समाधी समोर ॥
मांडिला कीर्तन भजन गजर । अष्टौप्रहर नामाचा ॥ ९३ ॥

हरिनामाचा कुसुमहार । स्वयें गुंफोनि अति मनोहर ॥
प्रेमें चढविला समाधीवर । अन्नसंतर्पण समवेत ॥ ९४ ॥

ऐकतां नामाचा गजर अकुंठ । शिरडी गमली भूवैकुंठ ॥
नामघोषाची भरली पेठ । करविली लूट गणुदासीं ॥ ९५ ॥

दसऱ्याचीच कां बाबांस प्रीति । कीं तो मुहूर्त साडे तीन मुहूर्तीं ॥
शुभकाळ विशेषें प्रयाण कृत्यीं । हें तो विश्रुत सकळांतें ॥ ९६ ॥

हेंही बोलणें नाहीं प्रमाण । जयास नाहीं गमनागमन ॥
तयांस कोठून असेल निर्याण । मुहूर्त प्रयोजन काय त्या ॥ ९७ ॥

जयास धर्माधर्म बंधन । जाहलें सकल बंधोपशमन ॥
जयाचें प्राणास नाहीं उत्क्रमण । तयास निर्याण तें काय ॥ ९८ ॥

" ब्रम्हैवसन्ब्रम्हाप्येति " । ऐशिया साई महाराजा प्रती ॥
नाहीं आगती अथवा गती । निर्याण स्थिती कैंची त्यां ॥ ९९ ॥

असो उत्तर वा दक्षिणायन । करणेंच नाहीं जया प्रयाण ॥
ठायींच समरसती जयाचे प्राण । दीप निर्वाण समकाळें ॥ १०० ॥
देहतों आहे उसनवारी । पंचभूतांची सावकारी ॥
निजस्वार्थ साधलियावरी । परतणें माघारीं ज्याचा त्या ॥ १०१ ॥
या पुढील होणाराचें सूचक । आधींच बाबांनीं दाविलें कौतुक ॥
निघून गेली वेळ अमोलिक । कीर्ति स्थाईक राहिली ॥ १०२ ॥
ज्वर आलियाचें निमित्त । लौकिकीरीतीचा अनुकार करित ॥
कधीं कुंथत, कधीं कण्हत । सदैव सावचित्त अंतरीं ॥ १०३ ॥
दिवसा अष्ट घटका भरतां । निर्याण काळ निकट येतां ॥
उठून बैसले ते निजसत्ता । अविकळ चित्ता माझारीं ॥ १०४ ॥
पाहोनि बाबांची तयीं मुद्रा । भरती आली आशा समुद्रा ॥
कीं ती भयंकर वेळा अमद्रा । टळली समग्रां वाटलें ॥ १०५ ॥
असो यापरी करीत खंत । सर्व बसले असतां सचिंत ॥
पातला बाबांचा निकट अंत । घडला वृत्तांत परिसा तो ॥ १०६ ॥
क्षणैक अवकाश प्राणोत्क्रमणाला । नकळे काय आलें मनाला ॥
हस्त कफनीचे खिशांत घातला । ती धर्म वेळा जाणोनी ॥ १०७ ॥
लक्ष्मी नामें सुलक्षणी । नामा सारखी जिची करणी ॥
नित्य निरत जी साई चरणीं । ती संन्निधानीं तैं होती ॥ १०८ ॥
तिजला कांहीं द्रव्यदान । बाबा करीत अति सावधान ॥
क्षणांत होणार देहावसान । चुकलें कळून बाबांना ॥ १०९ ॥
हीच लक्ष्लीबाई शिंदे । बाबा पाशीं मशीदीमध्यें ।
अक्षयी कामाकाजा संबंधें । नेम निर्बंधें वर्ततसे ॥ ११० ॥

असो उत्तर वा दक्षिणायन । करणेंच नाहीं जया प्रयाण ॥
ठायींच समरसती जयाचे प्राण । दीप निर्वाण समकाळें ॥ १०० ॥
देहतों आहे उसनवारी । पंचभूतांची सावकारी ॥
निजस्वार्थ साधलियावरी । परतणें माघारीं ज्याचा त्या ॥ १०१ ॥
या पुढील होणाराचें सूचक । आधींच बाबांनीं दाविलें कौतुक ॥
निघून गेली वेळ अमोलिक । कीर्ति स्थाईक राहिली ॥ १०२ ॥
ज्वर आलियाचें निमित्त । लौकिकीरीतीचा अनुकार करित ॥
कधीं कुंथत, कधीं कण्हत । सदैव सावचित्त अंतरीं ॥ १०३ ॥
दिवसा अष्ट घटका भरतां । निर्याण काळ निकट येतां ॥
उठून बैसले ते निजसत्ता । अविकळ चित्ता माझारीं ॥ १०४ ॥
पाहोनि बाबांची तयीं मुद्रा । भरती आली आशा समुद्रा ॥
कीं ती भयंकर वेळा अमद्रा । टळली समग्रां वाटलें ॥ १०५ ॥
असो यापरी करीत खंत । सर्व बसले असतां सचिंत ॥
पातला बाबांचा निकट अंत । घडला वृत्तांत परिसा तो ॥ १०६ ॥
क्षणैक अवकाश प्राणोत्क्रमणाला । नकळे काय आलें मनाला ॥
हस्त कफनीचे खिशांत घातला । ती धर्म वेळा जाणोनी ॥ १०७ ॥
लक्ष्मी नामें सुलक्षणी । नामा सारखी जिची करणी ॥
नित्य निरत जी साई चरणीं । ती संन्निधानीं तैं होती ॥ १०८ ॥
तिजला कांहीं द्रव्यदान । बाबा करीत अति सावधान ॥
क्षणांत होणार देहावसान । चुकलें कळून बाबांना ॥ १०९ ॥
हीच लक्ष्मीबाई शिंदे । बाबा पाशीं मशीदीमध्यें ।
अक्षयी कामाकाजा संबंधें । नेम निर्बंधें वर्ततसे ॥ ११० ॥

लागली होती तुम्हांस भूक । त्या भुकेचें हें काय कौतुक ॥
वदनीं सूनदिला न एकही कुटक । लाविली चुटक उगा मज ॥ १२२ ॥

मग बाबा तियेस वदती । व्यर्थ कशाची करितेस खंती ॥
या कुत्र्याची जे उदरपूर्ती । माझीच तृप्ति ती जाण ॥ १२३ ॥

या श्वानाचा जीव नाहीं का । प्राणिमात्राच्या एकच भुका ॥
जरी तो मुका आणि मी बोलका । भेद असे का भुकेंत ॥ १२४ ॥

क्षुधेनें व्याकूळ ज्याचे प्राण । तयांस देती जे अन्नावदान ॥
माझिया मुखींच तें सूदिलें जाण । सर्वत्र प्रमाण मानी हें ॥ १२५ ॥

प्रसंग सोपा व्यवहाराचा । बोध अवघा परमार्थाचा ॥
ऐसी उपदेशपर साईची वाचा । प्रेमरसाचा परिपाक ॥ १२६ ॥

बोलून सोपी प्रपंच भाषा । आंखीत परमार्थ रूपरेषा ॥
न काढितां कोणाच्या वर्मा दोषा । शिष्य संतोषा राखित ॥ १२७ ॥

तेथुनिया उपदेशानुसार । सुरू झाली लक्ष्मीची भाकर ॥
करून ठेवी दुग्धांत कुस्कर । प्रेम पुरस्सर प्रत्यहीं ॥ १२८ ॥

पुढें बाबाही भक्तिप्रेमें । भाकर ती खाऊं लागले नियमें ॥
वेळीं होतां विलंब न करमे । जेवण न गमे बाबांस ॥ १२९ ॥

होतां लक्ष्मीच्या भाकरीस वेळ । जरी पात्रें तैं वाढिलीं सकळ ॥
जेवावयाचा टळेना काळ । मुखीं न कवळ घालीत ॥ १३० ॥

निवून जाईल पात्रींचें अन्न । भुकेनें बसतील खोळंबून ॥
परी लक्ष्मीची भाकर आलियावीण । अन्न सेवन होईना ॥ १३१ ॥

पुढें कांहीं दिवस वरी । बाबांनीं प्रत्यही तिसरे प्रहरीं ॥
शेवया मागवाव्या लक्ष्मीच्या करीं । सेवाव्या शेजारीं बैसून ॥ १३२ ॥

बाबा सेवित अति परिमित । शेष राधाकृष्णेस देत ॥
याच लक्ष्मीचे हस्तें देववित । उच्छिष्टप्रीत बहु तिजला ॥ १३३ ॥

असतां चालली देहविसर्जन वार्ता । ही भाकरीची भाकडकथा ॥
किमर्थ ऐसें न म्हणीजे श्रोतां । साई व्यापकता निदर्शक हे ॥ १३४ ॥

हें सकल दृश्य चराचर । याच्याही पैल परात्पर ॥
साई भरलासे निरंतर । जो अज अमर तो साई ॥ १३५ ॥

हें एक तत्व या कथेच्या पोटीं । ऐसीही गोड लक्ष्मीची गोठी ॥
सहज स्मरली उठाउठी । श्रोतयांसाठींच मी मानें ॥ १३६ ॥

असो ऐसी लक्ष्मीची सेवा । कैसा विसर साईस व्हावा ॥
सावधानाचा काय नवलावा । वृत्तांत परिसावा सादरता ॥ १३७ ॥

जरी आला कंठीं प्राण । शरीर विगलित नाहीं त्राण ॥
बाबा निजहस्तें करिती दान । देहावसान समयीं तिस ॥ १३८ ॥

एकदां पांच एकदां चार । रुपये खिशांतून काढूनि बाहेर ॥
ठेवीत तियेचे हातांवर । तीच कीं अखेर बाबांची ॥ १३९ ॥

कीं ही नवविधा भक्तीची खूण । किंवा नवरात्र अंबिका पूजन ॥
झालें आज आहे शिलिंगण । सीमोल्लंघन दक्षिणाही ॥ १४० ॥

किंवा श्रीमद्भागवतीं । श्रीकृष्णें कथिलीं उद्धवाप्रती ॥
ती नवलक्षण शिष्यस्थिति । तियेची स्मृती देत बाबा ॥ १४१ ॥

एकादशाच्या दशमोध्यायीं । षष्टम श्लोकाची पहा नवायी ॥
शिष्यें कैसी करावी कमाई । कवण्या उपायीं वर्तावें ॥ १४२ ॥

आधीं पूर्वार्धीं कथिलीं पांच । उत्तरार्धीं चारचिसाच ॥
बाबान्हीं धरिती क्रम असाच । वाटे जणु हाच हेतु पोटीं ॥ १४३ ॥

अमानी दक्ष निर्मत्सर । शिष्य निर्मम गुरुसेवापर ॥
असावा परमार्थ जिज्ञासातत्पर । निश्चल अंतर जयाचें ॥ १४४ ॥

जया ठावीं नाहीं असूया । वाचा विप्लापन करी न वाया ॥
इहीं लक्षणीं निजगुरुराया । संतोषवाया । झटावें ॥ १४५ ॥

हाच श्रीसाईनाथाचा हेत । ऐसिऱ्या रूपीं व्यक्त करीत ॥
केवळ स्वकीय भक्त हितार्थ । करुणावंत संत सदा ॥ १४६ ॥

लक्ष्मी खाऊन पिऊन सधन । नवांची कथा काय तिजलागून ॥
तीही तितुके टाकील ओवाळून । तथापी तें दान अपूर्वतिस ॥ १४७ ॥

परमथोर भाग्यें आगळी । तेणेंच ऐसि या कृपेची नवाळी ॥
पावती झाली नवरत्नावली । निजकर कमळीं साईच्या ॥ १४८ ॥

गेले जातील किती से नव । परी हें दान अति अभिनव ॥
कीं जों तीचा जीवांतजीव । देईल का आठव साईची ॥ १४९ ॥

आलें सन्निध देहावसान । तरीही राखून अनुसंधान ॥
चारापांचाची सांगडघालून । आमरण स्मरण दिधलें तिस ॥ १५० ॥

ऐसा दावोनि सावधपणा । निकटवर्ती पाठविले भोजना ॥
मात्र ग्रामस्थांतील एका दोघांना । बैसविताना देखिलें ॥ १५१ ॥

परी कांहीं प्रेमळ भक्तांनीं । हट्टचि धरिला कित्येकांनीं ॥
जाऊं नये बाबांपासुनि । वेळ ती कठिण मानुनी ॥ १५२ ॥

परि प्रसंगीं अंतसमयीं । पडेन काय मोहाचे अपायीं ॥
म्हणोनिया जणु घाई घाई । अवघियांहीं दवडिलें ॥ १५३ ॥

निर्याण समय निकट अति । जाणोनि बुट्टी काकादिकांप्रती ॥
बाबा वाडियांत जा जा म्हणती । भोजनातीं मग यावें ॥ १५४ ॥

पाहोनि इतरांची ही व्यग्रता । बाबा दुश्चित्त निज चित्ता ॥
जा जा जेऊन या जा आतां । ऐसें समस्तां आज्ञापिती ॥ १५९ ॥

ऐसें हें नित्याचे सांगती । सर्वे अहर्निश निकटवर्ती ॥
जरी मनाची दुश्चित्तवृत्ति । आज्ञेनें उठती जावया ॥ १५६ ॥

आज्ञा तरी नुलंघवें । वेळीं सांनिध्यही न त्यागवें ॥
बाबांचें मनही न मोडवे । गेले वाडियां भोजना ॥ १६० ॥

भयंकर दुखण्याचें प्रमाण । कैंचे जेवण कैंचें खाण ॥
बाबापाशीं गुंतले प्राण । विस्मरण क्षण साहेना ॥ १६१ ॥

असो जाऊन जेऊं बैसले । इतक्यांत मागून बोलावूं आले ॥
आर्धपोटींच धांवत आले । तंव ते अंतरले भेटीला ॥ १६२ ॥

आयुर्दीप स्नेह[2] सरतां । प्राणज्योती मंद होतां ॥
[3]बयाजीचे अंकावरतां । देह विश्रामता[4] पावला ॥ १६३ ॥

नाहीं पडून वा निजून । स्वस्थपणें गादीसी बैसून ॥
ऐसा स्वहस्तें धर्म करून । केलें विसर्जन देहाचें ॥ १६४ ॥

समर्थांचे मनोगत । न होतां कोणासही अवगत ॥
देह विसर्जिला हातोहात । ब्रह्मीभूत जाहले ॥ १६५ ॥

घेऊनि देह मायेची बुंथी । संत सृष्टी माजी अवतरती ॥
होतां उद्धार कार्यपूर्ती । तात्काळ समरसती अव्यक्तीं ॥ १६६ ॥

नट धरीतो वेषनाना । अंतरीं पूर्ण जाणे आपणा ॥
तया अवतारीया परिपूर्णा । सांकडें मरणाचें तें काय ॥ १६७ ॥

लोक संग्रहार्थ जो अवतरला । कार्य संपतां अवतार संपविला ॥
तो काय जन्ममरणाचा अंकिला । विग्रह स्वलीला धरितो जो ॥१६८॥

---

१ श्रीमंत बापूसाहेब बुट्टी व काकासाहेब दीक्षितादि भक्तांस २ तेल
३ बयाजी आपा कोते ४ विश्रांती

परब्रह्म ज्याचें वैभव । तया कैंचा निधनसंभव ॥
निर्ममत्व जयाचा अनुभव । कैंचा भवाभव त्या बाधी ॥ १६९ ॥

दिसला जरी कर्मी प्रवृत्त । कधीं न कर्में केलीं यत्किंचित ॥
सदा कर्मीं अकर्म देखत । अहंकार रहितत्वें ॥ १७० ॥

" नाभुक्तं क्षीयते कर्म " । हें तों स्मृत्युक्त कर्माचें वर्म ॥
परी ब्रह्मज्ञात्याचा न संभ्रम । देखे जो ब्रह्मचि वस्तुमात्रीं ॥ १७१ ॥

क्रियाकारक फलजात । हें तो अवघें प्रसिद्ध द्वैत ॥
तेंही ब्रह्मविद ब्रह्मचि मानित । जेवी का रजत शुक्तिके वरी ॥१७२॥

बाबा सारखी मायाळू जननी । पडली कैसी काळाचे वदनीं ॥
दिवसा ग्रासी अंधारी रजनी । तैसीच ही करणी झाली कीं ॥१७३॥

आतां हा अध्याय संपवूं येथें । राखूं मासिक मर्यादेतें ॥
अति विस्तारें दुश्चित्ततेतें । ना तरी श्रोते पावतील ॥ १७४ ॥

पुढील अवशेष निर्याण कथा । येईल यथाक्रम पुढें परिसता ॥
शरण हेमाड साईसमर्था । पावला कृतार्था यत्कृपे ॥ १७५ ॥

इतिश्री संतसज्जन प्रेरिते । भक्त हेमाडपंत विरचिते ॥
श्री साई समर्थसच्चरिते । श्रीसाईनाथनिर्याणं नाम
द्वि चत्वारिंशोध्यायः संपूर्णः ॥
श्रीसद्गुरुसाईनाथार्पणमस्तु । शुभंभवतु ॥

शिर्डी येथील रामनवमीचे यात्रेचा कांहीं भाग